

Nogle Bemærkninger

om

Skjaldedigtenes Beskaffenhed i formel Henseende.

Af

Konr. Gislason.

Vidensk. Selsk. Skr., 5te Række, historisk og philosophisk Afd. 4de Bind. VII.

Kjøbenhavn.

Bianco Lunos Bogtrykkeri ved F. S. Muhle.

1872.

Det var egentlig oprindelig min Agt kun at opstille og ved nogle Exempler oplyse og begrunde et Par Regler, man efter min Mening ikke tilbørlig pleier at følge ved Tolkning af de gamle Skjaldeqvad, men som dog synes at have fuld Fordring paa Gyldighed. Ved at see nærmere paa Sagen, foretrak jeg imidlertid at meddele en skizzeret Charakteristik af den nordiske Oldpoesies formale Side i Almindelighed, saaledes, at jeg leilighedsviis indskyder mine Rettelser til Læsemaader eller Opfatninger.

Som bekjendt adskiller al oldnordisk Poesie sig i formel Henseende fra oldnordisk Prosa

1) ved det metriske Element;

2) ved den gennemgaaende Anvendelse af det saakaldte Bogstavriim (d. e. Identitet af — efter Omstændighederne — tre eller to Ords Forlyd i et kort Versafsnit).

Ved Siden af disse tvende findes der ogsaa andre, mindre constante, men ikke mindre uprosaiske formale Egenheder, der udmærke den oldnordiske Poesie overfor oldnordisk Prosa — nemlig:

3) Linierimet, naar enten alene en Stavelses Udlyd (som i ást og brjóst — Halvriim) eller baade dens Ind- og Udlyd (som i þjóst og brjóst — Heelriim) gjentages, efter en fast Regel, i en Verslinie.

4) Slutningsrimet, naar to eller flere Verslinier ende eens, enten ved et mandligt Riim (som:

. at
 gnat)

eller ved et kvindeligt (som:

. langa
 ganga).

5) Den Gjntagelse, der finder Sted i Spøgelse- og Drømmepoesien. Denne Gjntagelse indskrænker sig ikke til at være en Gjntagelse af den sidste Verslinie, som Njála 78

valfreyju stafr deyja
 (ok) valfreyju stafr deyja

(see John Olafsen i Nordens gamle Digtekonst V 15, S. 147), eller som Svarfdæla 19 (S. 163)

Eruð jer, sem vjer,
alls um duldir
alls um duldir,

men kan ogsaa finde Sted indenfor Grændserne af en Verslinie, som Svarfdæla samme Capitel (Side 161)

Samt
Suðr er ok suðr er —
svá skulum stefna
Hjer er ok hjer er —
hvi skulum lengra?

(ogsaa i en tilføiet 'stuðill', som Svarfdæla samme Capitel Side 165
í urð ok í urð).

6) Stevet (Omqvædet), hvoraf man har forskjellige Arter, saavel med Hensyn til Omfang og Stilling (S. Egilsson i Scripta historica Islandorum III 227—230 [§ 3]) som med Hensyn til Indhold. I øvrigt er Stevets Brug ikke blot en formel Afvigelse fra Prosa, men ogsaa en materiel.

7) Brugen af en Mængde Stammer, der i Prosa enten have en anden Anvendelse eller ere aldeles ubrugelige. Naar slige Stammer ogsaa findes i Prosa, er deres Anvendelse der ofte meget indskrænket, og seer da gjerne ud som en Ruin af tidligere Sprogbrug. Som Exempel herpaa kan jeg anføre ari *aquila*, der forholder sig til det prosaiske örn væsentlig som det tyske aar forholder sig til det tyske adler. Desuden betyder ari i Prosa *Billede af en Örn*, foruden at det brugtes som Mandsnavn ved Siden af det i denne Function sjældnere örn. Et andet Exempel er det poetiske máni *Maane* overfor det prosaiske tungl. I Prosa holdt máni sig kun i mánadagr (senere mánudagr) *Mandag*, samt i Tilnavne og Egennavne. Et tredje Exempel er det poetiske sunna (tysk sonne, eng. sun) overfor det prosaiske sól. I Prosa holdt sunna sig kun i sunnudagr *Søndag* og i Stedsnavnet Sunnudalr (*Soldal* — i det nordøstlige Island). Gjennemgaer man den lange Række af poetiske Stammer, vil man, ved et overveiende Antal af dem, med Lethed kunne gjenkalde sig Vidnesbyrd, de have efterladt sig i Prosa. Og disse Vidnesbyrd ere nu vistnok undertiden Levninger af Talesprogets forhistoriske Udtryksmaade (som: sunnudagr, mánadagr). Men undertiden beroe de sikkert paa Laan fra Poesien. Eller de ere selv Poesie — ere fremkomne ved den sprogdannende Sjæls momentane Løftning til en poetisk Høide. Man tænke sig f. Ex. den, i hvis Sjæl Stedsnavnet Sunnudalr blev til — naar man tager sunna i sin sædvanlige Mening (og ikke tænker sig det f. Ex. som Tilnavn). Enten har han (hvilket jeg for Resten ikke troer) valgt Benævnelsen Sunnudalr for at forebygge Forvexling med et Sólardalr eller Söldalr, og i saa Fald foreligger lige-

frem et Laan fra det poetiske Sprog. Eller ogsaa Benævnelsen er dannet umiddelbart i Medfør af en Stemning, der ikke var aldeles hverdags. I det her omhandlede Tilfælde frembyder der sig i øvrigt en tredie Mulighed: Navneordet Sunnudalr kan være foranlediget ved Navneordet sunnudagr, der lyder næsten aldeles eens og hvormed Øret var fortroligt. — I det jeg nu vender tilbage til Hovedsagens lige Vei skal jeg nævne et Par Stammer, der aldeles ikke synes at forekomme i Prosa. Saadanne ere: kníar og ljónar *Mænd*; mæringr *Ædling*, *Konge*, af Adj. mærr; aldinn *gammel*; (det sammensatte) hjalmgafugr *der seer ædel ud med sin Hjelm paa*. hjúfra *jamre*; œxa, der betyder (*lade voxæ d. e.*) *forøge*, da det, ligesom det ogsaa reenpoetiske vœxa, er Causativ til vœxa *voxæ*. Som Exempel paa et reenpoetisk Biord kan jeg anføre œva (œfa) *aldrig*, da det til det nu brugelige islandske sem aldrei skyldi verið hafa svarende Udtryk for *desværre*, nemlig er œfa skyldæ, i den kortere Gísla-saga, 33₂ min Udgave, aabenbart er enten et poetiserende Udtryk eller ligefrem Citat af et Digt, dog snarere det første, og i øvrigt, skjøndt det findes i det ældste Haandskrift, øiensynlig indskudt af en senere Afskriver, da slige lyriske Forfatter-Udbrud ligesaa lidt ere i Gísla-saga's, som overhovedet i Sagaernes, Aand. De her opstillede Exempler høre til dem, der ikke synes at forekomme i John Olafsen's Nordens gamle Digtekunst (Kh. 1786), saa nær som œva og hjúfra. — At dette hjúfra er det samme Ord, som de eenstydige og næsten ligelydende Verber i Gotisk (hiufan), Oldhøitydsk (ligeledes hiufan), Oldsaxisk (hioþan), Oldengelsk (heófan og heófian), synes hævet over al Tvivl. I Bøining stemmer hjúfra overeens med oldeng. heófian. Hvad r angaaer, saa er det indskudt, ligesom saa ofte ellers, f. Ex. naar det gamle Verb skolla er i Nyislandsk blevet til skrolla og i Nydansk til skrolle, i begge med noget forandret Bemærkelse. Grundforestillingen i det oldnord. skolla er *Frastand*, sædvanligst forbundet med en *Bevægelse*, der da er *peripherisk* (ikke nærmer sig det Punkt, Tanken sætter som Centrum); og denne Grundforestilling træder i de gamle Skrifter klar frem overalt, ikke alene i de mange poetiske Steder, men ogsaa overført i Prosa, naar 'Gylfaginning 34 (SnE. AM. I 112₂₋₇, Cod. Reg. 15₂₂₋₂₆) lader Fenresulven sige til Aserne 'ef þer 'bindit mik svá, at ek fæk eigi leyst mik: þá skollit þer svá, at mer mun seint verþa at 'taka af yðr hjálp. úfúss em ek at láta þetta band á mik leggja. en heldr en þer frýit 'mer hugar, þá leggi einn hverr hönd sína í munn mer at vepi, at þetta se falslaust gert' d. e. *Binder I mig saa fast, at jeg ikke kan løse mig selv igjen, saa vil I nok passe at holde jer i en saadan Frastand, at det vil vare lidt inden jeg kan faae jer til at hjælpe mig. Jeg skjøtter derfor slet ikke om at lade dette Baand lægge paa mig. Men paa det I ikke skal beskyldæ mig for Mangel paa Mod, da lægge En af eder sin Haand ind i min Mund til Pant paa, at det gaaer til uden Svig.*

8) Forekomst af almeengjeldende Stammer i en Stammeform, det nu foreliggende prosaiske Oldsprog ikke kjender, som naar man finder Mandsnavnene Bárudr (Bároðr)

og Þóruðr (þóroðr) henholdsvis for de almindelige og, som det synes, i etymologisk Henseende dermed identiske Bárðr og Þórðr. Man kan i Latin sammenligne hermed f. Ex. det archaistiske og poetiske Mavors ved Siden af Mars.

9) Brug af almeengjeldende Stammer i en Bemærkelse, der ikke forekommer i Prosa, f. Ex. naar *Saarene* kaldes stinn, egentl. *stive*, i Stedet for *store* eller *dybe* eller *farlige*.

10) Brugen af Egennavne i Stedet for et Fællesnavn, der betegner den Art, hvortil Egennavnet hører. Saaledes forekommer Hrotti som Navn paa to forskellige Sværde i den nordiske Oldtid, men gaaer derpaa over til en almindelig poetisk Benævnelse paa et Sværd (altsaa: hrotti = *ensis*, kun at *ensis* ikke er fuldt saa poetisk).

11) Den Frihed, at et nomen proprium kan ombyttes med et andet, der i en eller anden Henseende kan siges at være identisk dermed. I Følge denne Frihed kaldes Auðunn (Grettla 28) Jálfaðr, fordi baade Auðunn og Jálfaðr høre til Guden Óðins Navne. — Forskjelligt herfra er det Tilfælde, hvor Ombytning af to Egennavne finder Sted paa Grund af, at de begge ere tillige Appellativa og som saadanne have indbyrdes een og samme — eller næsten een og samme — Betydning. Saaledes tiltaler Skjalden Sighvatr (i første Halvdeel af 11. Aarhundrede) sin Ven Skjalden Bersi med Navnet Húnn, da bersi som Appellativ svarer til *Bamse(n)* og húnn som Appellativ er = *Bjørneunge*. Man pleier at opfatte dette Tilfælde som Ombytning af et nomen proprium med et nomen appellativum; men i øvrigt forekommer HÚNN som Mandsnavn t. Ex. Aar 1014, i 'Heiðarvíg' (*Bjergkampen*). Noget lignende kan finde Sted i Prosa, men da som Følge af en egen Stemning, som naar den norske Konge Magnús Erlingsson i Aaret 1184 kalder Skjalden Máni i Overgivenhed (med en Grundstemning af Utilfredshed) Tungli (Fms. VIII 206—207).

Man har meent, at en ligefrem ædruelig oldnordisk Fremstilling i Prosa uden videre kan sætte et Egennavn i Stedet for et andet af lignende Grundbetydning; men dette er uden Tvivl en Feiltagelse. Jeg sigter herved til et Sted i den første Afhandling om Talefigurerne under 'DIERESIS' (SnE. AM. II 138), hvor det hedder

'DIERESIS gjörir tvær samstöfur af einni, sem Björn kvað:

'Nú læt ek þar, þrjóti,

'Þórröðr! vinun óra.

'Hér eru tvær samstöfur gjörfar af einni, Þórrðr, til þess at kveðandi haldist' d. e. *Diæresis gjør to Stavelser af een, som Björn kvad*

Nu mener jeg, at her ophører,

Þórröðr, vort Venskab.

Her ere to Stavelser gjorte af een, (nemlig af) Þórðr, for at vedligeholde Versemaalet.
(Jeg skriver den hele 'visuhelmingr' saaledes

Svá fara ráð. Enn reiðask
 róglinns stafar minna.
 Nú læt'ek, at þar þrjóti,
 þórröðr, vinun óra.)

I det her anførte Stykke kan Björn ikke være en vilkaarlig Variation af Bersi. Men Finn Magnusen (der i øvrigt ved Uagtsomhed gaaer ud fra en urigtig Forudsætning) maa have Ret, naar han, bag ved 'Kormaks saga' (Hafniæ. 1832) Side 277, antager, at Forfatteren til ovennævnte Afhandling med Björn her — sandsynligviis i Følge Hukommelsesfeil — har meent Björn hitdælakappi, hvis Forhold til Þórðr Kolbeinsson var ganske anderledes fremtrædende, skjebnesvangert og skikket til at indpræges i Hukommelsen, end hólmgöngu-Bersi's kortvarige Uenighed med Þórðr Arndísarson. Forfatteren til ovennævnte første Afhandling om Talefigurerne kunde i øvrigt saameget lettere komme til at tænke paa Björn hitdælakappi, som han kort i Forveien (SnE. II 108) havde anført en 'vísufjórðungur' af denne Skjald, hvori Formen Þórröð- ogsaa forekommer (jf. Bjarnar-saga hitd. Side 33).

Jeg har ovenfor bemærket, at man opfatter HÚNN (for Bersi) hos Skjalden Sighvatr som et nomen appellativum. Herimod er intet at indvende. Taler nemlig Jálfadr = Auðunn for at tage dette HÚNN som Egennavn, saa haves der paa den anden Side Exempler nok paa, at et Appellativ træder i Stedet for et Egennavn, især i de Qvad, der tillægges Grettir. Man finder saaledes i Grettla: hljebarðr (Cap. 24 V. 3), et af Bjørnens poetiske Navne, for Mandsnavnet Bersi. Omskrivninger af Begrebet *Slange* (som: þinull fjalla 'Fjeldstræng', eg. 'Fjeldtelne', Cap. 28; þvengr þundar beðju 'Jordtvinge' eller 'Jordrem' Cap. 52 V. 4; hængr grundar 'Landjordens Hanforelle' Cap. 54 V. 1) for Mandsnavnet Grettir, fordi dette som poetisk Appellativ betyder *Slange* eller *Snog*. reynirunnr (Cap. 52 Vers 2) og hjálp handa tveggja (de to sidste Ord ere i øvrigt kun Udfyldning) Sifjar vers (samme Cap. Vers 4) for Qvindenavnet Þórbjörg, — det første Udtryk i Henhold til Mythen om Guden Thors Redning ved en Røn (Skáldskaparmál 18, i SnE. AM. I 288₂₋₅), medens det andet holder sig til Ordlyden i Þórbjörg med Mythen som Baggrund. Jeg skal ikke opføre flere givne Exempler, men blot bemærke, at Grettla 28 i tredje 'vísufjórðungur' synes Mandsnavnet Auðunn oprindeligt omskrevet ved sinnir seims, som om det var dannet af auðr *Rigdom* og unna *elske*, og at den hele 'vísufjórðungur' synes oprindeligt at have lydt

Svá bannaði sinnir
 seims, er ek var¹) heima;

i hvilken Henseende jeg tilføier, at den arnamagnæanske Membran 566 A Qv. (Side 441) ikke

¹) Eller maaskee þá er vark for er ek var. AM. 152 Fol. har blot er vark. Ligeledes AM. 566 A Qv., hvor er dog er utydeligt. AM. 561 A har þá er var. Den arnamagn. Membran 571 B Qv. udelader den hele 'vísuhelmingur' (Svá bannaði . . . fjalla). Den upsalskes Læsemaader kjender jeg ikke.

har seimgautr, som de arnamagnæanske Membraner 152 Fol. (seimgaut²) og 561 A Qv. (feigaut² — det hele Compositum er her i øvrigt noget utydeligt), men feim (snarere end feini eller feni), ligesom AM. 150 Fol. (Ásgeirs Haand) har fem.

Exempel paa et omskrevet Tilnavn er Arfs ok Gneista afl (Grettla 48) for öxnamegin ('Øxenstyrke') — Genetiven öxna Öxnes opløst til to Egennavne, begge i Gen. Sing., og afl Kræfter sat for det eenstydige megin.

I de ovenfor (under nærværende Nr.) anførte Tilfælde er Udtrykkes Ombytning baseret paa Liighed i Bemærkelse. Men den kan ogsaa støtte sig til Liighed i Lyd. Ís-landinga-drápa Vers 1 sidste Halvdeel (Prøver Side 553) hedder

Reyndir bið ek at randar¹)
runnar hlustar¹) munnum
hausar harða ljósan
haslrekka mjöð drekki.

hausar hasl, 'Hoveders Hassel', den Hassel der vokser paa (menneskelige) Hoveder, er en 'kenning' for hår Haar (i Almindelighed); og Formen hasl kan være ikke alene Nom.-Acc. Sing., men den kan ogsaa være Gen. Sing. Dog ligger det nærmest at tage hasl her som den forkortede Stamme i genetivisk Function, altsaa hausar haslrekka egentlig = 'hårrekka', hvilket atter maa forandres til hárs rekka. Men hárs er ikke alene Gen. Sing. af hår Haar. Det er ogsaa Gen. Sing. af Hárr = Óðinn; og kun dette hárs passer paa dette Sted. Man faaer saaledes Hárs rekka d. e. Asernes (jf. SnE. I 244). Skjalden opfordrer de prøvede Krigere til at drikke Asernes klare Mjød (hans Drapa) med Ørenes Munde. — I Forbindelse hermed skal jeg nævne et Exempel paa en modsat Bevægelse, et Exempel nemlig paa en Ombytning af et Appellativ med en 'kenning', der staaer i Stedet for et Egennavn. Man har i Dansk Navneordene Igjeld og Ivande (eller Iilvande). Jeg skal ikke paastaae, at Forstavelsen I er den samme i dem begge. Men den etymologiske Afstand imellem begge Ier er dog ikke stor; thi de have begge deres Kilde i det oldnordiske (for Resten vistnok forholdsvis secundaire) Præfix ið (lat. re-, dan. gjen-. Jf. Videnskabernes Selskabs Ordbog under Igjeld). Fra dette ið udgaaer nu i Oldnordisk bl. A. 1) iða, Vandhvirvel, Malstrøm, Gen. Sing. (uden Artikel iðu) med Artikel iðunnar; 2) Iðunnr (Iðuðr), sædvanlig Iðunn, Gen. Sing. (uden Artikel) Iðunnar, den af Gudinderne, der var Digterguden (Bragi's) Hustru, og (hvad der ligger i Navnet) tillige den, uden hvis foryngende Bistand ikke engang Guderne kunde bevare deres Ungdom. Er nu iðunnar (phonetisk) = Iðunnar, og er fremdeles Iðunnar = Braga kvánar Brages Hustrus, saa maa iðunnar ligeledes være = Braga kvánar (Grettla 66 Vers 1).

¹) Hvorfor ikke randa og især hlusta? Dette sidste i al Fald er formodentlig en ved det sluttende r i runnar foranlediget Skrivfeil.

12) Beslægtet med næstforegaaende Rubrik er det, at naar et Egennavn, foruden at være Egennavn, tillige forekommer i en appellativ Anvendelse, saa kan man give den poetiske Omskrivning af Egennavnet den samme Udstrækning. Valfreyja t. Ex. er en poetisk Omskrivning for valkyrja overhovedet, og, naar det behager Digteren, specielt for en enkelt, hvilkensomhelst, Valkyrje, følgelig ogsaa for Gunnr (Guðr), Hildir, Hlökk. Men da disse Navne, tagne som Appellativa, betyde *Kamp*, kan valfreyja ligeledes betyde *Kamp* (Njála 78).

13) De bekjendte poetiske Omskrivninger, 'kenningar', for hvilke Skjaldepoesien maa høre saa ilde, men som i det Hele taget ingenlunde ere saa smagløse i Grundsproget, som de blive ved at oversættes. Naar t. Ex. Begrebet *Mand* omskrives ved ógnar stafr (ógn *Forførdelse*, deraf poetisk *Kamp* vistnok med inhærende Forestilling om Rædsel; stafr *Stav* eller *Støtte*), saa frembringer denne Sammenstilling et samlet Billede i Sjælen, nemlig Billedet af en Krieger, der, staaende rank og uforfærdet midt i den vildeste Kamp, bærer og vedligeholder denne. I stafir hjörva seer man væsentlig kun *Sværdenes Bærere*, i det stafr her fungerer som et nomen agentis med Biforestilling om Holdningens Rankhed. — At i øvrigt 'kenningar' ere af mange forskjellige Arter, behøver neppe at tilføies.

14) Omskrivning af Verber. Det er bekjendt, hvorledes Engelsk omskriver sine Verber ved Hjælp af do i spørgende, negtende og forsikkrende Sætninger. Det er fremdeles bekjendt — for ikke at tage flere Exempler — hvorledes Verbet thun bruges omskrivende i tysk Folkesprog og tysk Poesie (som: ich that gehen for ich ging). I den ældste oldnordiske Prosa tjener Verbet gera undertiden til Omskrivning, f. Ex. þót hinn gere eigi svara þessom orðum (*om endog den anden ikke svarer saaledes*) Grágás ved V. Finsen § 38 (I 69₆₋₇). Men oldnordisk Poesie har, foruden gera, mange andre omskrivende Verber og synes at kunne anvende Verbalomskrivning i alle Arter af Sætninger.

15) Stor Frihed i at danne bestemmende Sætningsætninger (composita determinativa) af en vis Art, bestaaende nemlig af et Adjectiv som første Led og et Substantiv som sidste Led, t. Ex. i Bjarkemaalet

Rinar rauðmalmi,

ordret *Rhinens 'Rødmalm'* i Stedet for *Rhinens røde Malm*, d. e. *Guld*.

16) Anvendelse af et ægte Compositum i Stedet for to selvstændige Ordformer.

Jeg tænker ikke herved nærmest paa saadanne Tilfælde, som Hildar veggs hregg-Nirðir (Hildar Gen. Sing. af Hildir en af Valkyrjerne. veggs, *Vægs, parietis*. hregg Forkortelse af Stammen hreggja-, egentl. en *Mellemting af en Sneebyge og en Regnbu*ge, et heldigt Udtryk i Omskrivning af en Kamp, hvor den bløde Blodregn ligesom blander sig med den skarpe Pilehagel eller Spydstorm. Nirðir, brugt i Betydningen *Guder*, er Nom. Plur. af Njörðr, Gudens Navn. '*Hildes Væg*' er *Skjoldet*; '*Skjoldstorm*' kaldes *Kampen*; med '*Kampens Guder*' mener man *Krigerne*, baade som dem, der ere Herrer over Kampen, dens Be-

gyndelse, dens Udvikling og dens Udgang, og tillige som dem, hvis Udseende under Slaget syntes at nærme sig Gudernes). Uagtet den ydre Harmonie vilde være større, hvis her stod hreggs for hregg, saa er dog Forskjellen imellem begge Formers Betydning i dette Tilfælde saa ringe, at man knap mærker den og derfor kan afvexle med Stammen og Genetiven for at undgaae Eensformighed.

De Forbindelser, jeg nærmest har for Øie, ere derimod saadanne, hvor Meningen fordrer, at eet eller flere Ord indskydes imellem begge Sætningsled. Et fremtrædende Exempel af denne Art — fremtrædende paa Grund af den klare Omgivelse — findes Eg. 47, i dalmiskunn fiska for dalfiska miskunn, *Snogenes* (ordret 'Dalfiskenes') *salige Tid* = *Sommeren*. — Normanden Guthormr sindri i det 10. Aarh. bruger valsendir vandar for valvandar sendir, 'Valvaandens Udsender', 'Spydkasteren', *Krigreren*. — I Følge Sturl. II 56 digtede man paa Island i Aaret 1220 den 'visa', hvis sidste 'helmingr' jeg meddeler her efter Membranen AM. Fol. 122A, skjøndt Forskjellen imellem den og Udgaven er ubetydelig paa dette Sted

Hefir firir horska jöfra [dette Ord feilskrevet jofra]
hrægamms komit sævar
(þjóð finnr löst á ljóðum)
leir aldrege [skrevet alldreige] meira.

Hrægamms sævar for hræsævar gamms, 'Liig-Sø-Gribbens', 'Blodgribbens', d. e. *Ørnens*. (Med Hensyn til Brugen af Begrebet *Grib* i denne Omskrivning maa bemærkes, at den oldnordiske Poesie kun kjender Ørnen og Raven som Aadsselfugle). — Grettla 66 Vers 1 hedder det hjörgæði hriðar hlunns vistnok for hjörhlunns hriðar gæði (æ for œ). (hjörri *ensis*. hlunnr, *Stok*, der tjener til Underlag for et Fartøi. hjörhlunnr betegner formodentlig et *Skjold*, da et Sværd ofte bevæger sig paa et Skjold eller standser derpaa eller deri. hrið *Byge*. 'Skjoldbyge' = *Kamp*. gæðir *den som forøger*. 'Den som forøger Kampen' = *Krigreren*.)

Jeg skal benytte Leiligheden til en Rettelse, der staaer i Sammenhæng med det Nysanferte. Naar Haandskrifterne til Grettla 63 Vers 3 frembyde Læsemaaden barðjós (foruden andre Læsemaader, der ere endnu mindre plausible), saa kan jeg ikke nære nogen Tvivl om, at her foreligger en Skrivfeil af en meget sædvanlig Art, og at der skal læses barðjós, i det nemlig det sidste ð er en falsk Gjentakelse af det første. Heraf følger nu, at barðjós og láðskreytis slutte sig sammen, i følgende Orden: barð-láð-jós skreytir. (barð *Kjølens Fortsættelse i For- og Agterenden af et Skib*; ogsaa metonymisk, som pars pro toto, for hele *Skibet*. 'Skibets Land' = *Vandet*. [Med barð-láð kan sammenholdes barðs tún, i samme Bemærkelse, Óh. 1849 Cap. 58 Vers 2.] 'Skibetslandets Hest' atter = *Skibet*. 'Skibets Forskjønner' = *Manden*.) Det hele barð-láð-jós skreytir

er en Omskrivning af samme Art, som: skörðu blakks skreytir Sturl. II 70; skaut-(h)reina skreytir Fms. XI 187; víka vagn-skreytir Ísldr. 4 (Prøver 553); vögnu láðs skiðs skreytir Óldr. 28. Tager man láð-skreytis (ordret: 'Jordpryderens') for sig — hvad man er nødt til, naar man læser barð-jóðs —, saa faaer man en 'kenning', der vel ikke er urimelig i sig selv; men den synes ikke at harmonere med Skjaldepoesiens Aand, undtagen i spottende eller tirrende Tale. Man kan i denne Henseende jævnføre Bragi bekkskrautuðr Lokasenna 15. Forfatteren til Lexicon Poëticum har aabenbart følt det Utilfredsstillende ved láð-skreytir som fuldstændig 'kenning'.

17) En saadan Stilling af Ledene i et Compositum, at det, der burde staae sidst, staaer først. Saaledes vand-baug's sendir for baug-vandar ('Skjold-Vaandens' = Spydet's) sendir SnE. I 638.

I den kortere Gísla-saga (Nordiske Oldskrifter VIII) Side 62 findes følgende visuhelmingr'

Segja menn, at manni
menHlín hafe sínum
 fjarðar elgs um fólgit
fleyvangs hugi ranga.

I formel Henseende er alt i bedste Orden, og det er klart, hvad Meningen skal være. Men i alFald er menn fleyvangs, 'Søens Mænd', simpelthen for menn (her i Betydningen *man*), en mistænkelig Omskrivning. Og da nu den større Saga, der ofte frembyder bedre Læsemaader i Versene, end den mindre, ikke har menHlín (Nordiske Oldskrifter VIII 149), men **mjó** Hlín, saa bør man vistnok slutte sig hertil og følgelig forandre fleyvangs til fúrvangs, hvilket sidste da staaer for vangfúrs. (Fjarðar elgr 'Fjordens Elsdyr' = Skibet. Skibets [vangr d. e.] Vang = Vandet. Vandets [fúrr d. e.] Ild = Guldets. Guldets Hlín, da Hlín er en af *Asynjerne*, = 'Guldets Beherskerinde' = Qvinden, her: *min Hustru*. Epithetet *mjó* betyder *den smekltre*.)

18) Brugen af *Tmesis*. Et stærkt Exempel paa en saadan forekommer i Haustlöng (SnE. I 312), i det to Ord indskydes imellem den første Stavelse Ið og den anden Stavelse unnr af Gudindens Navn Iðunnr (ogsaa Iðuðr, men sædvanligst Iðunn):

þá (?) vas Ið- með jötnum
 -unnr nýkomin sunnan

(hvor man læser -uðr for -unnr, som Følge af den Skjødesløshed, hvormed Afskriverne behandlede de gamle Digte).

19) Særegne Bøiningsformer. Det mest fremtrædende i denne Henseende er, at det gamle poetiske Sprog kan danne en Infinitivus Perfecti (som *gólu cecinisse*, *heyrðu audivisse*) af ethvert Verb, hvis Stavelseantal i Perfectum ikke overstiger to, medens i Prosa Dannelsen af denne Slags Infinitiv er indskrænket til vilja *ville* og et Par Præteritopræsentia.

20) En egen Brug af visse Former.

Saaledes af Lidiformen for Præs. Ind. 1. Person, i Udtryk, som: Gáfumk (*gav mig*) íþrótt Torrek 23. Mjök erum (*er mig*) tregt Torrek 1. Olmr erumk (*er mig*) harmr sá . . . Fms. V 76. Vörómk, dvergr, at vitir, *det aner mig, Dverg, at du veed det, Alvíssmál* (i SæmE. ved Bugge) 9 osv.

I Forbindelse hermed skal jeg gjøre opmærksom paa en sjelden Brug af en anden Form. I Gothisk (for at holde mig hertil) hører Verbet viljan *ville* til 'verba praeterito-praesentia', men har desuden den Egenhed, at det mangler den fremsættende Nutid og at den erstattes ved den forestillende (altsaa ved: viljau, vileis, vili, osv.). Det maa være hævet over al Tvivl, at viljau maa betyde *volo*, og ikke *velim*, saadanne Steder, som: Matth. 8₃, hvor Frelseren siger til den Spedalske viljau. vairþ hrains, *'jeg vil; vorde reen'*; eller Matth. 9₁₃ armahairtipa viljau jah ni hunsl, *jeg vil Miskundhed og ikke Offer*. I Overeensstemmelse hermed finder man — maaskee i ældste oldnordisk Prosa (dog herom tør jeg i dette Øieblik ingen bestemt Mening yttre) — i al Fald i nordisk Oldpoesie Udtryk af følgende Art. Skírn. 3

Segðu mer þat, Freyr,
folkvaldi goða,
ok ek vilja vita

og (*thi*) *jeg vil vide det (jeg maa have det at vide — jeg er saa bekymret for dig*. Jf. Vers 5, hvor Skírnir, paa en Indvending af Freyr, svarer, at Freys Hemmelighed vist ikke er saa stor, at han ikke kan betroe ham [Skírnir] den, eftersom de vare opvoxede sammen og godt kunde have Tillid til hinanden. Hele Tonen i deres Samtale er som imellem to Venner, ikke som imellem Herre og Tjener). Med Skírn. 3 kan jævnføres det i Fjölsvinnsmál 18 Gange gjentagne

Segðu mer þat, Fjölsviðr,
er ek þik fregna¹⁾ mun
ok ek vilja vita.

Atlamál (i SæmE. ved Bugge) 58

vilja ek þat líta

jeg vil see derpaa (jeg vil selv være tilstede).

Alvíssmál 7

Sáttir þínar
er ek vil snemma hafa
ok þat gjaforð geta.
Eiga vilja
heldr enn án vera
þat íþ mjallhvíta man.

¹⁾ Mindre velklingende Variation (7 Gange i Midten) spyrja, maaskee oprindelig ved Forglemmelse.

[Med Eiga . . . vera jf. Menn skolo ok eigi tefla svá, at þeir leggi fe við — ok enga þá lute, er manne þikkir betra at hafa en ón at vera Grágás ved Finsen § 233 (II 169)].

Hým. 9

Áttniþr jötna,
ek viljak ykkur
hugfulla tvá
und hvera setja,

i Simrocks Oversættelse rigtigt

*Verwandte der Riesen,
Ich will euch beide,
Ihr kühnen Männer,
unter Keszeln bergen.*

Eyvindr skáldaspillir (10. Aarh.) i et Vers opbevaret SnE. I 248

Vilja ek hljóð
at Hárs líði,
meðan Gillings
gjöldum yppik —
meðan hans ætt
í hverlegi
galga farms
til goða teljum,

hvoraf Meningen er, at Skjalden ónsker Stílhed, medens han foredrager sit Digt, hvori han fører ('hans', det er uden Tvívl) Hakon Jarls (der formodentlig alt var bleven nævnt i et foregaaende Vers) Æt op til Guderne. Verset kan i Følge sit Indhold sikkert ikke henføres til noget andet Sted i den gamle Literatur, end til Begyndelsen af Háleygjatal¹⁾, og det er klart, at Opfordringen til Stílhed (Opmærksomhed) ikke gjelder Jarlen selv, men andre Tilhørere, vistnok Jarlens 'hirð'. Og bortseet fra, at Eyvindr var en høibaaren Mand af Kongeæt, saa pleiede Skjaldene, ogsaa i deres Æredigte, at tiltale endog Fyrsterne selv meget djærvelig. Jeg skal anføre et Par Exempler af Indledninger til Æredigte.

Einarr skálaglamm (SnE. I 248)

Nú er þaz Boðnar bára
(Bergsaxa) ter vaxa
(gervi í höll ok hlýði
hljóð fley jöfurs þjóðir)

¹⁾ Jf.: Heimskringla ved Unger Side 119-22, 10, 20, 57, 115, 157; fremdeles SnE. I 232—234, 242, 262, 418, 452, 470, II 160; osv.

Fyrstens Mænd i Hallen (Meningen kan ogsaa være *Mændene i Fyrstens Hal*) 'silentium faciant et aures carmini admoveant'. (Har det tredie 'visuorð' oprindeligt havt heyri for hlýði? Men da ogsaa første 'visuorð' er uden Linieriim, tør man intet ændre.) Ogsaa denne Skjald var samtidig med, og besang, Hakon Jarl.

Glúmr Geirason, der ligeledes levede i det 10de Aarhundrede, begynder saaledes (SnE. I 248)

Hlýði! Hapta beiðis
hefk mildinga gildi.
Því biðjum (Cod. Reg. bjóðum) ver þagnar
þegna tjón at fregnum

Man høre efter! Derfor udbede vi os Taushed, at . . . (Cod. Reg. har, som man ser, endog *befale vi* eller *paabyde vi* for *udbede vi os*).

Det er sandsynligviis til Hakon Jarl at den nysnævnte Einarr henvender følgende 'visuhelmingr' (SnE. I 244—246)

Hugstóran bið ek heyra
(heyr, jarl, Kvásis dreyra)
foldar vörð á fyrða
fjarðleggjar brim dreggjar

Jeg beder Landets modige Forsvarer give Agt paa 'Dvergenes Drik'. Hør, Jarl, 'Qvasers Blod'. Da Egill Skallagrímsson forgjebes havde bragt Kong Eiríkr blóðöx sit Hoved og omfavnet hans Knæ og som et sidste Middel qvad et Drapa om Kongen, saa hedder det dog her (Höfuðlausn 2) ligefrem

hljóðs biðjum hann
vi bede ham høre efter.

Og i en Stilling, der lignede Egils, begynder Óttarr svartí sit Drapa, sit Höfuðlausn (see Fms. V 173—175), til Olav den Hellige, skjøndt siddende for Kongens Fødder, med Ord af følgende ligefremme Indhold

Hør mit Qvad, o Konge; thi jeg forstaaer at digte¹⁾.

¹⁾ Naar Stemningen var en Skjald imod og han søgte at vinde den for sig, saa vidste han ogsaa at finde Midler dertil, virksommere Midler, end lavmælet Ydmyghed vilde have været. I Følge sin Ven Arinbjörn's Raad brugte Egill List overfor Kong Erik. Óttarr har, da han forfattede Höfuðlausn, sikkert ikke været uvidende om, at Hirdmændene vare fjendtlig stemte imod ham; og det er, efter min Mening, derfor, at han allerede i Digtets første Linie tiltaler Kongen som *mánnögufgr*, (der ikke maa forandres til *mengöfugr*, men) som betyder *ophøiet (ogsaa) ved sin Omgivelse, omgivet af ypperlige Mænd, havende udmærkede Mænd i sin Tjeneste*. Det er uden Tvivl ogsaa til Óttars Höfuðlausn at følgende 'visuhelmingr' (SnE. I 406 og 458) hører

Góðmennis þarf ek gunnar
glóðbrjótanda at njóta.

Til Slutning maa det være mig tilladt at anføre et Exempel paa Skjaldenes ikke alt for overdrevne Beskedenhed. Det hedder nemlig henimod Slutningen af Snorri's bekjendte Æredigt, Háttatal, om Kong Hákon og Skúli jarl

Hvar viti áðr orta
með æðra hætti
mærð um menglötuduð
maðr und himins skautum?

Hvor under hele Himlen monne findes et Æredigt af meer udmærket Art? (Háttatal 95, i SnE. I 710), samt

þat mun æ lifa
(nema öld farist)
bragninga lof
(eða bili heimar)

Denne de Herliges Priis vil evig leve, saalønge Verden staaer og Slægter aande (Háttatal 96, i SnE. I 712).

Til alt det Anførte kommer nu, at man ikke let vil finde Samstemning imellem et beskedent ønskende vilja (Præs. Opt.) og det gamle nordiske Sprogs øvrige Udtrykmaade. Et vilja ek som Hovedsætning, vilja taget som forestillende, maatte, hvis det forekom, udtrykke den Talendes Ønske med Hensyn til Beskaffenheden af hans egen Villie (vilja ek vita þat gid jeg vilde — ønskede at — vide det).

21) Jeg skulde hernæst anføre Brugen af de poetiske Epitheta, hvis disse ikke syntes mig at være af en mere materiel Natur, end det hidtil Gjennemgaaede. Attributernes Forhold til deres Substantiver i den nordiske Oldpoesie har imidlertid den formelle Afvigelse fra Prosa, at Poesien kan sætte Attributet i den ubestemte Form ogsaa hvor Talen er om bestemte Personer eller Gjenstande — ja af to til eet og samme Substantiv hørende Attributer kan det ene staae bestemt det andet ubestemt. Jeg skal anføre et Par Exempler. Bjarni gullbrárskáld (Fms. V 17; Hkr. ved Unger, Side 446; osv.)

Vastú þars vígs bað kosta
vápnðjarfr Haralds arfi,
.
Kalfr, við Bókn austr sjalfa,

Hjer er alnennin inni
inndrótt með gram svinnum

Jeg trænger til Bistand af Krigerens gode Mænd — af den uforfærdede og udholdende Skare, der omgiver den vise Fyrste i denne Hal. — Læsemaaden glóðbrjótanda er formeentlig den oprindelige, uagtet SnE. I 406 (Skáldskaparmál 47) forudsætter gulls brjótanda eller gullbrjótanda, medens dog Membranen 748 har glóðbrjótanda, uden alt Hensyn til Sammenhængen i den prosaiske Text.

hvor man i den Prosa, der overhovedet her tilstedede Tilføiningen af et Attribut, vilde sætte hinn vápndjarfi for vápndjarfr *den vaabendjærve*.

Bragi (SnE. I 426)

nema svá 'at góð ens gjalla
gjöld baugnafaðs vildi
meyjar hjóls inn mæri
mögr Sigurðar Högna,

hvor baade ens gjalla og baugnafaðs staae som Attributer til hjóls. Den indsigtfulde Oversætter og Fortolker af Snorra Edda har med Rette senere forandret sin SnE. I 427 Note¹⁷ udtalte Mening. Læsemaaden -nafaðs findes ikke alene i 748 (nafaðs — see SnE. II 440) og i 1eð (nafaðs — see SnE. II 589), men ogsaa, skjøndt lidt feilskrevet, i 2367 (Cod. Reg.), der har nafagðrs (i Følge SnE. I 427 Note¹⁷), d. e. nafaðrs (Frumpartar 76₃-77₅, AnO. 1858 Side 136 Note⁶) = nafaðs. Hvad det indskudte g angaaer, maa bemærkes, at man undertiden finder g hvor ð skulde staae (som 'spurgi' for spurði. See Frumpartar 213-214), og herfra hidrører Skrivfeilen øiensynlig. Baugnafaðr betyder '*hvis Nav er baugr*' (baugr taget i den SnE. I 420¹⁴⁻¹⁶ angivne Bemærkelse)¹) og strider ingenlunde imod den umiddelbart efter sidstanførte 'vísuhelmingr' tilføiede Bemærkning — Hann kallaði skjöldinn Hildar hjól, en bauginn nöf hjólsins *Han* (Bragi) kaldte Skjoldet Hildes Hjul, men (den paa Skjoldet maled) baugr (kaldte han) Hjulets (dette Hjuls) Nav —; thi Tillægsordet nafaðr forudsætter Substantivet nöf. Da Högna meyjar hjól er en fuldstændig Omskrivning, vilde ikke blot baugnaðrs (baugnaðr kunde betyde *Spyd*), men ogsaa baugnafar, være et overflødigt, og altsaa forstyrrende, Tillæg; hvorimod baugnafaðs passer ypperlig, som 'sannkenning', og hidrager til at hæve Omskrivningen.

En paa Island i Aaret 1212 (Ísl. Ann. Side 90) digtet 'visa' (der i Følge Sturl. II 19 tillagdes Sighvatr Sturluson) gjengives her

a) efter Membr. 122 A 166₃₋₆:

Nv spvrðv v^s nozþn.
nair rafn af |²) þ' tafni.
þeipt hef^s þ^sr þ' gíptv
þallr klep¹ia | .f. falli³.)⁶)

b) efter Udgaven II 19:

Nú spurðum vèr nordan
nú er³) Rafn at⁴) því tafni,
heipt hefir her⁵) fyrir giptu
Hall Kleppiárnsson fallinn.

¹) Et adjectivisk Compositum aldeles af samme Art som baugnafaðr er barrhaddaðr hos Hallfreðr.

²) De lodrette Streger (i denne Gjengivelse af Membranen) betegne Linieskifter.

³) Variant nair for nú er.

⁴) Variant af.

⁵) Variant hvör.

⁶) γ noget forskrevet.

þr e^s eyf' þgf o2þr1
 all m^rgf ínf þozfn1| alla.
 gvn^s maña hne gzen^s
 geð þraftr loç ftæft1.

þar er Eyfirdings ordit
 allmargs hins forsnialla,
 gunnmána¹⁾ hnè²⁾ grennir³⁾
 geðhraustr lokit trausti.

Den rigtige Text bliver nu uden Tvivl

Nú spurðu vjer norðan
 (náir hrafn⁴⁾ af því tafni)
 [heipt hefir herr fyri giptu]
 Hall Kleppjárns son fallinn.
 þar es⁵⁾ Eyfirdings orðit
 allmargs (hinn forsnjalli
 gunnmána hnje grennir
 geðhraustr) lokit trausti⁶⁾.

Hvis denne Opfatning er rigtig, saa haves ogsaa her et Exempel, hvor af tvende Attributer det ene staaer i den bestemte, det andet i den ubestemte Form.

22) Deels den Tvang, Riim og Versemaal medføre, deels vistnok undertiden en Stræben efter at frembringe Indtryk ved det Usædvanlige, foranlediger ofte den gamle nordiske Poesie til Vendinger, som ere fremmede for Prosa. Saaledes, naar Skjalden Sighvatr i et Drapa om Knud den Store (þátr af Ragnarssonum 3 i Fas. I 354) bruger Udtrykket láta bak Ellu skorit ara i Stedet for det prosaiske rísta örn — eller blóðörn — á baki Ellu. Hertil kan henføres (for at tilføie et andet Exempel) Opløsning af et Tal, som naar det hedder sex ok einn for sjau:

Borg ljet brennuvarga
 bjórstofnandi klofna
 sónar sex ok einum
 (sá ek deili þess) heila

Sturl. III 200 (jf. Membranerne 122 A 414₃₄₋₃₅ og 122 B 80₂₇₋₂₈). Dog er det muligt, ja endog rimeligt, at Opløsningen paa dette Sted har en dybere Betydning, og at den 'ene' er Kolbeinn grön (jf. sidste Linie i samme 'vísa').

23) Mangel af Sætningsforbindelse, i det oldnordisk Poesie ofte undlader at sammenknytte Sætninger ved Hjælp af en Partikel, som en tilsvarende Tankegang i oldnordisk Prosa ikke vilde give Afkald paa.

1) Variant gunnmara.

2) Variant fèll.

3) Variant grefnir.

4) Her er ingen Grund til at beholde r for hr.

5) Sighvatr har vistnok sagt (ikke er, men) es.

6) Membranens trausti er meningsløst.

Kjed af de Fornærmelser, han maatte taale, besluttede endelig den i øvrigt fredelige islandske Høvding Guðmundr hinn dýri i Forening med sin Ven Kolbeinn Tumason at indebrænde en tredje Høvding, Önundr í Lönguhlíð. Efter Fuldførelsen af denne Daad, Aar 1197, qvad Kolbeinn en 'vísa', der seer saaledes ud *

a) i Membr. 122 A 101₂₋₆:

Lagv lýmfko ðrív⁵
lvnd rack⁵ gvð |²) m̄ði.
hiozva. elf a hálfi
h⁵denðz of skap | f⁵ði.
hv hafa randvið⁵ reyndan.
rík meñið | vellðz bre⁵v.
æfí rvnr⁴) of anat.
eggþeýf eý | kiark læýfi.

b) i Udgaven I 162:

Lágo limskodriúgir¹)
lundræknom³) Guðmundi
hiörva els á hálsi
herdendrum skapferdi.
Nú hafa randviðir reyndan
ríkmenni veldr brenno
æsirunn um annat
eggþeys ok biargleysi⁵).

Den oprindelige Form har sikkert været

Lágu lýmsku drjúgir
lundrökkum Guðmundi
hjörva els á hálsi
herðendr of skapferði.
Nú hafa randviðir reyndan
(ríkmenni veldr brennu)
æsirunn of annat
eggþeys enn kjarkleysi.

Den i Indhold til ríkmenni veldr brennu svarende Sætning vilde man i Prosa have enten stillet foran eller ogsaa knyttet til det Øvrige ved en Causalpartikel.

To Gange i Efteraaret 1222 blev Þorvaldr vatnsfirðingr overfalden af sine Fjender. Den første Gang undslap han med Nød og neppe; men den anden Gang maatte hans Angribere tage Flugten. Herom blev da digtet bl. A. følgende 'vísa', der udtrykker Glæde over den sidste Begivenhed, og som her gives i et Optryk

a) af Membr. 122 A 209₃₁₋₃₅:

Þlogo hīrðe ðz | ægar.
híallðz skýff at þ²vallðí.
meiðz v̄ miýkr | þir⁵ lýðvm
mozð ræðla fer þozðat.

b) af Udgaven II 75₂₄₋₇₆₂:

Hlógo hildidraugar⁶)
healdr skyzt at þorvaldi
meidr vann miúkt⁷) fyrir lydom
mordröðla⁸) sér forða⁹),

¹) 'i' i limsko hidrører fra den nyere Udtale.

²) lodrette Streg Linieskifter.

³) Varianter lundrökkum og lundröskum.

⁴) Prikken under

r betyder, at det gaaer ud.

⁵) Varianter i biarkleysi og en kiarkleysi.

⁶) Variant hirdidraugar.

⁷) Var. var miúkr.

⁸) Var. mordröðlar.

⁹) Var. forðar.

nv kna allz | v⁵a ell⁵
 ellðnarvng^r v.
 hlíf^r gimf i hómrv̄
 hótz | annan veg þjóta.

nú kná¹⁾ alls²⁾ sídst³⁾ eltir
 eldnárúngar váro
 hlífar geims⁴⁾ í hómrum
 hót⁵⁾ annan veg þjóta⁶⁾.

Det Rette maa antages at være

Hlógu hirðidraugar
 hjaldrskýs at Þórvaldi —
 meiðr vann mjúkt fyrir lýðum
 morðröðla sjer forðat.
 Nú kná allt⁷⁾, sizt eltir
 elnárungar váru
 hlífar gims, í hómrum
 hóts annan veg þjóta⁸⁾.

Meningen af den første 'visuhelmingr' er ikke *Man loe af Thorvald (fordi man troede, han vilde lade sig overrumple, eller lign.); men det lykkedes ham ved Behændighed (eller lykkedes den Behændige) at undkomme* — i dette Tilfælde vilde der mangle et *dog* eller et *men*. Meningen er derimod *Man loe af Thorvald, fordi han ved behændig List undveg sine Fjenders Anfald*⁹⁾ — men *fordi* er ikke udtrykt.

24) Den Frihed, hvoraf Ordstillingen saa ofte betjener sig indenfor Grændserne af den enkelte Sætning. Det forstaaer sig, at mange Sætninger i den gamle nordiske Poesie stille Ordene aldeles eller næsten som Prosa, især naar en bevæget Stemning ligesom føder Udtrykkene umiddelbart og uvilkaarlig; hvorpaa der vil blive anført et Par Exempler i det Følgende. Her kun enkelte større Afvigelser fra det Sædvanlige.

Uagtet Bragi hinn gamli, i Overeensstemmelse med hvad man har Grund til at vente hos en Skjald, der levede saa tidlig, ikke lader sig tvinge af Hensyn til andet Riim, end den uundværlige Alliteration, men kun anvender det saakaldte Linieriim — halve og hele Riim i Fleng — af og til (rigtignok især i det sidste 'visuorð' i en 'helmingr'), saa finder man dog hos ham Ordstillinger som følgende (SnE. I 426)

Vilit, Hrafnetill, heyra,
 hve hreingróit steini
 Þrúðar skal ek ok þengil
 þjófs ilja blað leyfa. —

¹⁾ Variant kva.

²⁾ Var. allir.

³⁾ Var. vera.

⁴⁾ Varianter gyms og gins.

⁵⁾ Var. hóts.

⁶⁾ Var. þríóta.

⁷⁾ Hvis Gisningen allt er rigtig, saa betyder Nú kná allt í hómrum hóts annan veg þjóta *Nu har Piben ved hver Leilighed faaet lidt anden Lyd, egentlig Nu giver Alt lidt anden Gjenlyd i Klipperne.*

⁸⁾ Angaaende den rigtige Opfatning af denne 'visa' jf. Lex. poët. under HILDIDRAUGAR og HIRÐIDRAUGR, HJALDRSKÝ, ELDNÁRÚNGAR og ELNÁRÚNGAR. ⁹⁾ Med Hensyn til Latteren er det ikke overflødigt at tilføie, at Thorvald flygtede nogen eller halv nogen.

Naar jeg nu gjengiver denne 'visuhelmingr' (ikke ordret, men) saa nær, jeg kan, ved det Ordrette, saa er denne Gjengivelse saa langt fra at skulle være nogen Oversættelse, at den tværtimod, ved at stille sig Anskueliggjørelsen af Ordenes Stilling som Opgave, uden alt Hensyn til Reglerne for dansk Ordfølge, tillige skal tjene til at vise, hvor umulig en ordret dansk Oversættelse vilde være —

*'I vil, Ravnketel, høre,
'hvor reenbelagt med Farve
'Thrudes skal jeg og Fyrsten
'Tyvs Fodskammel prise' (1).*

Selv denne Translation har maattet opoffre to Rimbogstaver, eet Heelriim og eet Halvriim. 'Reenbelagt med Farve' skulde betyde *forsynet med kunstneriske Fremstillinger i rene Farver* (snarere end *med konstskjønne Fremstillinger*). Þjófr, her gjengivet ved Tyv for dog at faae nogen Alliteration, bruges paa sine Steder i Oldsproget, ligesom thief i Engelsk, hvor man paa Dansk vilde sætte Røver. 'Thrud' (Þrúðr), -en af Asynjerne, Datter af Þórr; 'Thrudes Bortfører' = Jetten; 'Jettens Fodskammel' = Skjoldet (i Følge Mythen om Hrungnir, SnE. I 274₁₂₋₁₇). Af en Fyrste havde Bragi modtaget en kostbar Gave, nemlig et Skjold, hvorpaa Scener fra Fortiden vare malede. Meningen er altsaa *Du vil* (eller *Vil du*), *Ravnketel, høre mit Drapa om det prægtige Skjold og dets fyrstelige Giver*. Denne nu omhandlede 'visuhelmingr' staaer i øvrigt mæd Hensyn til Ordstillingens Dristighed tilbage for den af samme Skjald, der blev citeret ovenfor (under 21) som indeholdende Exempel paa et Substantiv med to Attributer hvert i sin Form. Her bliver det endog nødvendigt at tye til et formrigere Sprog end Dansk, f. Ex. Latin, og da opstille følgende barbariske Ordække *'Nisi ita, ut ¹bona ²illius (illius er her sat i Stedet for Artiklen) ³tinnulae ⁴praemia ⁵circulo* (*circulus* skal her betegne det ovenfor omtalte baugr)-*pro-modiolo-ornatae ⁶vellet ⁷puellae ⁸rotae ⁹ille (ille er her sat i Stedet for Artiklen) ¹⁰clarus ¹¹gnatus ¹²Sigurdi ¹³Hagnii*. Bortseet fra de tre første Ord (hvis Orden er prosaisk), maatte man, i Henhold til oldnordisk Prosa, ordne de øvrige saaledes: 9-12. 6. 1. 4. 2-3. 5. 8. 7. 13. Subjectet med sine Bestemmelser indtager Pladserne 9-12 og Verbet den 6., medens Objectet og det dertil hørende er spredt paa 1, 4, 2-3, 5, 8, 7, 13. Til Objectet hører bl. A. en Accusativ af et Substantiv; denne Accusativ styrer en Genetiv, der igjen styrer en anden Genetiv; og denne anden Genetiv styrer atter en tredie Genetiv. Accusativen indtager den 4. Plads, første Genetiv den 8., anden Genetiv den 7., tredie Genetiv den 13. Attributerne staae i Genetiv; men imellem dem findes den Accusativ, der danner Objectets Kjærne. Der forekom ovenfor Exempel paa, at hvor to Begreber forbindes ved en conjunctio copulativa, kan Conjunctionen med det sidste Begreb sættes foran en Deel af Betegnelsen for det første Begreb

(Þrúðar ok þengil
þjófs ilja blað).

Hos Bragi finder man ligeledes

ok átta ennitungl fjögur höfuð,
ordret 'og otte *Pandemaaner* *fire Hoveder*,
i Stedet for *fire Hoveder og otte* ('*Pandemaaner*', d. e.) *Öine* (see nedenfor, Side 308).
I Snorri's Háttatal 12, hvor første og fjerde 'visuorð' danne Sætningen

Hákun veldr ok höldum
.
.
teitr þjóðkonungs heiti,

er Objectet *Kongenavn og Mænd* stillet saaledes, at *og Mænd* staaer først, derpaa følger et uvedkommende Adjectiv (Attribut til Subjectet), og saa endelig kommer *Kongenavn*. En 'visuhelmingr' af Böðvarr halti (balti) (see SnE. I 317 Not. a), i Midten af det 12. Aarhundrede, lyder saaledes (SnE. I 316)

Alls engi verðr Inga
undir sólar grundu
böðvar hvatr ne betri
bræðr landreki æðri,

hvoraf Meningen er

Der vil aldrig fødes under Solen en Konge større eller bedre end Sigurd.

Men i Stedet for *større eller bedre* har Originalen '*eller bedre større*', foruden at to Ord ere indskudte imellem '*bedre*' og '*større*'.

Af Skjalden Steinn Herdísarson fra 11. Aarhundrede har SnE. I 318 opbevaret en 'visuhelmingr', der maa have hørt til Begyndelsen af et Digt

Hás kveð ek helgan ræsi
heimtjalds at brag þeima
(mærð test fram) en fyrða
fyr — því at hann er dyrri.

D. e. *Jeg opfordrer den hellige Konge over det høie Verdens-Telt til at høre det Qvad, jeg nu fremsiger — ham førend Mændene; thi han er herligere.* I Originalen staaer ikke *førend Mændene*, men derimod '*end Mændene før*'.

Jeg skal endnu kun anføre en 'visuhelmingr' af Hallfreðr (Fms. II 53; Flat. I 327; osv. Med Hensyn til Skrivemaaden i 132 jf. Prøver 19), hvilken 'visuhelmingr' i det Væsentlige aabenbart er opfattet rigtigt Shl. II 50 og Fms. XII 49

Krist vil ek allrar ástar
(erumk leið sonar reiði)
[vald á frægt und foldar
feðr] einn ok guð kveðja.

Linie 2 frembyder ingen Vanskelighed. Den første Sætning (Linie 1 og de fire sidste Ord

i Linie 4) betyder neppe *Jeg vil anraabe Christus alene og Gud om al Kjærlighed*, men derimod *Jeg vil anraabe Christus og den eneste Gud om al Kjærlighed*, d. e. *Jeg vil herefter kun dyrke den eneste Gud og hans Søn, uden at nære noget Ønske om at være elsket af de hedenske Guder*. Jeg opfatter nemlig einn ok som staaende for ok einn, hvilket, naar hensees til det allerede Anførte, ikke vil kunne paastaaes at være for dristigt i og for sig. Vil man indvende derimod, at hverken Riim eller Versemaal paalægger Skjalden her nogen Tvang, saa kan dertil svares, deels at Skjaldene vare saa vante til uprosaiske Ordstillinger, at saadanne undertiden synes at komme af sig selv, deels at einn kan være sat først for at det skal træde desto stærkere frem. Den tredie Sætnings rette Mening gjengives uden Tvivl ved *is (Filius) celebre terrarum imperium sub Patre tenet* (Shl. II 50); men saa er i Originalen et uvedkommende Substantiv stillet imellem Præpositionen og det af den styrede Ord ('*sub terrarum Patre*' for '*terrarum, sub Patre*'). Skulde nogen heri finde en hæretisk Forestilling om Faderens Overhøiheid, saa maa det erindres, at Skjalden vel var døbt, men kun haly omvendt, og at det sandsynligviis i Almindelighed varede noget inden de Nyomvendte ret tilegnede sig Treenighedsdogmet.

25) Sammenslyngning af Sætninger. I Skjaldepoesien afslutter en 'visuhelmingr' næsten uden Undtagelse en Mening og bestaaer saaledes enten af een heel Sætning eller af flere hele Sætninger, ofte med een eller flere indskudte Vocativer. Exempel paa en 'visuhelmingr' som een Sætning afgive ovenfor Citaterne af Eyvindr (meðan... teljum, 20, Side 295₁₉₋₂₂), Snorri (Hvar... skautum?, 20, Side 297₄₋₇), Böðvarr (Alls... æðri, 24, Side 303₁₄₋₁₇); paa en 'visuhelmingr' som to Sætninger Citaterne af Íslendingadrápa I (Side 290₁₀₋₁₃), en Anonym i Aaret 1220 (Hefir... meira, 16, Side 292), Eyvindr (Vilja... yppik, 20, Side 295₁₅₋₁₈), Einarr skálaglamm (Hugstóran... dreggjjar, 20, Side 296₁₄₋₁₇), Óttarr (Góðmennis... svinnum, 20, Note til Side 296), Bragi (Vilit... leyfa, 24, Side 301₂₉₋₃₂); paa en 'visuhelmingr' som tre Sætninger Citaterne af Einarr skálaglamm (Nú... þjóðir, 20, Side 295₃₂₋₃₅), Snorri (Þat... heimar, 20, Side 297₁₀₋₁₃), Hallfreðr (Krist... kveðja, 24, Side 303₃₄₋₃₇); paa en 'visuhelmingr' som fire Sætninger Citaterne af hólmgöngu-Bersi (Svá... óra, 11, Side 289) og Glúmr Geirason (Hlýði... fregnum, 20, Side 296₆₋₉); paa en 'visuhelmingr' som sex Sætninger Citatet af Svarfdæla (Suðr... lengra?, 5, Side 286₈₋₁₁). Det høieste Antal Sætninger, der synes at forekomme i en 'visuhelmingr', er otte. Jeg kjender dog kun eet Exempel, nemlig Háttatal 9 (SnE. I 614), hvor Snorri med Forsæt har frembragt 'sextánmæltr hátt', d. v. s. en Versart, i Følge hvilken en 'vísa' indeholder 'sextán mál' (d. e. sexten Sætninger). Med Háttatal 9 kan sammenholdes to 'visur' i den sidste Afhandling om Talefigurerne 27 (SnE. II 248), til den første af hvilke to 'visur' jeg i Forbigaaende bemærker, at helzt (SnE. II 248₈) ikke hører til Svaret, men til Spørgsmaalet, og er et forstærkende og bestemmende Tillæg til hvenær (altsaa 'hvenær helzt?').

Naar en 'vísa' bliver til i et bevæget eller lidenskabeligt Øieblik, pleie Ordene i den enkelte Sætning at strømme frem i en naturlig, skjøndt undertiden af den poetiske Form noget modificeret, Orden. Og det samme gjelder om Sætningerne i deres indbyrdes Forhold. (At Lidenskaben kan give ogsaa Ordstillingen et eget Sving, er ikke noget særegent for Poesien.) Jeg skal nu anføre et Par Exempler. Den 25. September 1066 var, i Slaget ved Stamfordbridge, den norske Konge Harald Haardraade bleven dræbt. Under en kort Pause, der fulgte paa, qvad Skjalden Þjóðólfr en 'vísa', hvis første Halvdeel

Öld hefir afroð goldit.
illt. Nú kveð ek her stilltan.
Bauð þessa för þjóðum
þarflaust Haraldr austan

har følgende Mening *Vi have taget slem Skade for Hjemgjæld. Hæren er bragt i en Fælde. Til ingen Baade udbød Harald dette Tog fra Østen.* Her er alt i en naturlig Orden. Den ene Sætning følger paa den anden. Men allerede den følgende 'helmingr'

Svá lauk siklings æfi
snjalls, at ver 'róm allir
(lofðungr fjekk hins leyfða
lífs grand) í stað vandum,

hvis Indhold er *Saaledes endte Kongen sine Dage, den Uforsagte, at nu er vi alle (Skjoldungens lovpriiste Liv blev udslukket) i megen Vaande* — allerede denne 'visuhelmingr' er lidt mere konstig. Her møde vi en af disse hyppigt forekommende dristige Parentheser, som Følge af, at Skjalden havde gjenvundet den sædvanlige Ro. Et andet Exempel skal jeg ogsaa nævne. Det er den første 'vísa' i den større Gísla-saga (Nordiske Oldskrifter VIII 89). En Skare af 50 Fjender havde (ved Nattetider) omringet Gaarden Stokkar (i Suren-dalen i Norge) og tændt Ild paa Vaaningshusene, nemlig paa et 'stokkabúr' og en 'skáli', hvis Døre de bevogtede. Selve Familien, bestaaende af Gísli, der er Sagaens Helt, hans Forældre, samt hans Søster og Broder, befandt sig i 'stokkabúrit', hvorfra det lykkedes dem at undslippe igjennem en hemmelig og konstig Udgang. Ankomne til Skoven see de Flygtende, hvorledes hele deres Gaard staaer i lys Lue, og navnlig deres 'skáli', i hvilken 30 Mennesker brændte inde. Beroliget med Hensyn til sin Families Liv qvæder nu Gísli en 'vísa', som han henvender til sin Fader, og hvori han lover Hævn, tilføiende, at han har 'prøvet sine Vaaben', naar mindre Fornærmelser øvedes mod Faderen. Uagtet to Parentheser, een i hver 'helmingr', er ogsaa denne 'vísa' yderst klar og gjenemsigtig. Er en 'vísa' meget konstig og angives den at være digtet i et Øieblik, da Forfatteren maa have manglet Rolighed i Sindet, kan man ikke andet end tvivle om Angivelsens Rigtighed. Imidlertid maa dog ikke alene nogle af Sagaheltenes næsten overnaturlige Sjælsstyrke, men ogsaa den store Øvelse i at frembringe konstige Vers, med dristige Stillinger og Sammen-

slyngninger af Udtrykkene, tages i Betragtning. Vanen kan blive den anden Natur. Man tage f. Ex. den nysnævnte Normand Gísli Súrsson's sidste 'visa'. Som saa mange andre Normænd i det 9. og 10. Aarhundrede blev han nødt til at forlade sin Fødestavn og nedsætte sig paa Island. Hans Vanskjebne vilde, at han her skulde indvikles i en unaturlig Blodhevn, der paa drog ham en trettenaarig Fredløshed og Forfølgelse. Den 'sidste Sommernat' i Aaret 978 bliver han, i Selskab med sin trofaste Hustru og en hengiven ung qvindelig Slægtning, han i Følge det daværende Samfunds Fattiglove var pligtig at forsørge, overrasket i en Fjeldhule af Are Frodes Tipoldefader Eyjólfur hinn grái i Spidsen for fjorten Mænd. Efterat Gísli har i lang Tid forsvaret sig med en Tapperhed, der aldrig undlader at fylde en Sagaskriver med den høieste Begeistring, bliver han omsider dødelig saaret, binder Klæderne tættere sammen om sit Legeme, beder sine Fjender om et Øiebliks Vaabenhvile, da de dog nu ville opnaae deres Ønske, og qvæder en 'visa', før han, for at dræbe endnu een af sine Fjender, springer ned fra den Klippe, hvorfra han havde forsvaret sig. Jeg maa nu see bort fra den første 'helmingr' af denne 'visa', deels da jeg nærer nogen Tvivl om Overleveringens Correcthed, deels da her synes at foreligge et af de Tilfælde, hvor Verset og den prosaiske Fortælling ikke stemme aldeles overeens, hvilket formeentlig i Almindelighed hidrører fra, at den mundtlige Tradition i sin Udvikling har fjernet sig fra sin oprindelige Kilde. Naar en Sagaskriver ikke desmindre beholder et til Fortællingen hørende Vers, saa er dette i kunstnerisk Henseende en Feil — rigtignok en Feil af ringe Betydning, da Versene for de fleste Læsere stadigt maae have været et Superfluum, der ikke gjorde nogen Skade og som de uden videre have sprunget over. Paa den anden Side er derimod en saadan Oprigtighed, en saadan Samvittighedsfuldhed, en Dyd. I al Fald er der ikke Grund til at beklage, at der er levnet os for meget af en af den menneskelige Aands mærkeligste Frembringelser, Skjaldepoesien, der maa have været overordentlig rig. Men for at vende tilbage til den første 'helmingr' af Gísli's sidste 'visa' — hvor jeg, i Forbigaaende bemærket, af flere Grunde ubetinget foretrækker Læsemaaden rökkum (den større Saga i Nordiske Oldskrifter VIII 157) for rökkve (den mindre Saga i Nordiske Oldskrifter VIII 71 — jf. Side 168) —, saa har Sættningen af denne Vershælvte neppe været synderlig indviklet. Den anden 'visuhelmingr' derimod — nemlig

Vel hygg ek, þótt eggjar
ítrslagnar mik býti
(þá gaf sínum sveini)
sverðs (minn faðir herðu),

der bestaaer af to Sætninger, een sammensat (*Jeg er ved godt Mod, skjøndt Sværdets skarpe Egge bide mig*) og een enkelt (*Den Haardhed gav min Fader sin Søn*) — har det Konstige, at Genetiven sverðs er indskudt imellem det fjerde og femte Ord i den enkelte

Sætning. Men denne Afvigelse fra en simpel poetisk Ordfølge er dog saa ubetydelig, at man knap mærker den.

Naar en Skjald i rolig Stemning forfattede en 'vísa', finder man i den ældre Tid sjelden, at den ene Sætning følger efter den anden, undtagen i de kortere Versarter. Da den foromtalte 'Holmgange-Berse' var bleven en gammel Mand, var han en Sommer længe syg. Og en Dag, da Folkene vare ude ved Høarbeidet, var han og hans eenaarige Fostersøn Halldórr alene inde. Vuggen, hvori Halldórr laae, faldt omkuld og Drengen ud af den paa Gulvet. Men Bersi kunde ikke komme ham til Hjelp. Da qvad Bersi dette ¹⁾

Liggjum báðir
í lamasessi
— Halldórr ok ek —
höfum engi þrek.
Veldr elli mer
enn æska þer.
Þess batnar þer
enn þeygi mer.

Her er alt saa simpelt, at Meningen vil kunne skimtes igjennem en ordret Gjengivelse

'(Vi) ligge begge

'i lam Tilstand

— Haldor og jeg —

'have ingen Kraft.

'Volder Ælde mig,

'men Ungdom dig.

'Du kommer dig,

'men ikke jeg'.

Holder man sig derimod til saadanne Versarter som 'dróttkvætt' (— jeg tillader mig her den parenthetiske Bemærkning, at Substantiverne 'dróttkvæða' og 'dróttkvæði' ere begge uægte, især det første, der beroer paa en reen Misforstaaelse —), finder man ikke ret mange ²⁾

¹⁾ See N. M. Petersen, Historiske Fortællinger om Islændernes Færd. — Jeg fulgte her Laxdæla (Cap. 28, Side 108—110). Fortællingen er vel mere ægte i Korm. (Cap. 16, Side 150 fgg.); men dette er uden Betydning med Hensyn til det foreliggende Vers.

²⁾ Dog nogle, f. Ex. Gísla-saga Side 242-25, hvis man deelte denne 'vísuhelmingr' saaledes, at 'vísuorð' 7-8 toges som en Sætning — altsaa

þá er vær í sal sátum
Sigrhadds við mjöð gladdir.
Komst ei maðr á milli
mín ne hans at víni;

men den Gísla-saga Side 169 og 182 fremsatte Opfatning er sikkert rigtigere. — Man vil see, at

'vísur' af en simplere Beskaffenhed med Hensyn til det ydre Forhold imellem Sætningerne, end Bragi's bekjendte 'vísa', der er opbevaret Yngl. 5 og Gylf. 1, og som fremstiller Mythen om Sjællands Bortførelse fra Sverrige. Hver 'visuhelmingr' bestaaer kun af een Hovedsætning og een indskudt, men samlet, Bisætning. Nogle Enkeltheder ere vistnok urigtigt opfattede; men dette er uden Indflydelse paa den ene Sætnings Forhold til den anden. Jeg skriver denne 'vísa' saaledes (i det jeg seer bort fra visse sproglige Anachronismer, som jeg her lader blive staaende)

Gefjon dró frá Gylfa
glöð djúpröðuls óðla,
svá at af rennirauknum
rauk, Danmarkar auka.
Báru yxn ok átta
ennitungr, þar er gengu
firir vineyjar víðri
vallrauf, fjögur höfuð.

Det ligger uegtelig nærmest at læse det sidste Ord i den anden Linie öðla. Dette gjør man ogsaa. Og man tager dette öðla som Dat. Sing. Masc. i den bestemte Form af et Adjectiv öðull. Men for det første er overhovedet Tilværelsen af et saadant Ord meget problematisk. For det andet, da öðlum vilde passe fuldkommen til Verset og Ordføiningen (forudsat nemlig, at öðull er et virkelig eksisterende Adjectiv) — hvad skulde saa have bevæget Skjalden til at foretrække den bestemte Form uden Artikel? At man foran adjectiviske Tilnavne udelader Artiklen i Prosa — f. Ex. naar man siger Haraldr hárfagri for Haraldr hinn hárfagri eller Óláfr helgi for Óláfr hinn helgi — er en ganske anden Sag. Den første Selvyd i det heromhandlede Ord skrives æ i de fleste Haandskrifter (saaledes f. Ex. i Codex Regius af Snorra-Edda og i Codex Frisianus); og jeg antydede, at det laae nærmest at tage dette Tegn som ö. Det er nemlig denne Lyd, der hyppigere end nogen anden betegnes ved æ i Oldnordisk. Men i øvrigt bruges Betegnelsen æ ogsaa for Tvelyden au, for ó som Omlyd af á, for ó af ú, for et oprindeligt ó, ja endog for et o, for ikke at opregne flere af dens virkelige eller tilsyneladende Functioner. Alene i det lille Ágrip (som jeg her citerer efter Fms. X) forekommer æ for oprindeligt ó mange Gange. Saa-

'vísuorð' 5 og 7 mangle Linierim. Men det er ogsaa aabenbart 1) at vær maa forandres til vit, der desuden bedre fremhæver Vennernes intime Forhold og ligesom fortolkes ved Sætningen komst . . . hans. (Udtrykkene vit og vær [. . . eller vær] ombyttes ofte i Haandskrifter, der ikke ere meget gamle.) 2) at man maa skrive miðli for milli. Jf. t. Ex. hos Sighvatr

grein varð liðs á miðli (f. Ex. Hkr. ved Unger 510₂₃)

og fylkis niðs á miðli (f. Ex. Hkr. ved Unger 522₁₂);

samt hos Bjarni gullbráarskáld

iðula róg á miðlum (f. Ex. Hkr. ved Unger 526₅).

Naturligviis er miðli ældre, end det assimilerede milli.

ledes f. Ex. Perfecterne drægo *traxerunt* (Side 414 Linie 28), fær *ivit* (381 17), hæf *coepit* (401 25), svær *juravit* (396 12), sværo *jurarunt* (416 15). Fremdeles: ægn *formido* (400 24, 409 28 og 30) samt ætta *metu* (391 3), jf. goth. *ōgan* osv.; blæþ *sanguis* (395 12), goth. *blōþ*; blætt *sacrificium* (393 21), jf. goth. *blōtan*; bræþer *frater* (402 31), goth. *brōþar*; fræþr *doctus* (391 22, 392 17), goth. *frōþs*; gæþr *bonus* (392 16), goth. *gōds*; osv. Jeg antager derfor, at *ōðla* bør forandres til *óðla*, der giver en god Mening. Rigtignok er det mærkeligt, at det ældste Haandskrift til Gylfaginning (Codex Regius) og Haandskrifterne til Heimskringla stemme indbyrdes overeens i her at anvende *æ*. Men dette turde finde sin Forklaring deri, at begge de nævnte Værker uden Tvivl hidrøre fra een Forfatter, der gjerne kan have brugt *æ* for *ó*, enten paa flere Steder, eller i al Fald her¹⁾, følgende en skriftlig Kilde. At senere Afskrivere undtagelsesviis have beholdt den oprindelige Skrivemaade i enkelte Tilfælde, hvor Meningen var dunkel, kan ikke vække Forundring. Imidlertid har Codex Wormianus her *ø* i Stedet for de andre Haandskrifters *æ*. Men saa gjentager det samme sig; thi *ø* kan ogsaa læses paa flere Maader, og navnlig baade som *ö* og *ó*, saa at heller ikke denne Skrivemaade fører bort fra Læsningen *óðla*. Det kunde nu tænkes, at dette *óðla* var Gen. Plur. af *óðal* *Odel* osv.; i hvilket Tilfælde *djúpröðul* (Acc.) vilde være den rigtige Læsemaade for *djúpröðuls*, i det *djúpröðul óðla* vilde betyde 'Guldet blandt Lande' d. v. s. *det Land, der forholder sig til andre Lande, som Guld forholder sig til andre Metaller eller noiagtigere til andre Ting* overhovedet. Men et saadant Udtryk vilde være alt for søgt; thi deraf, at visse Arter af Betegnelser hos Skjaldene ere temmelig konstlede, følger ikke, at alt hos dem er det. Jeg tager derfor *óðla* som Adverbium = *óðliga*, hvortil det forholder sig som *góla*, *framla*, *vandla*, *harðla*, *skarpla*, *sárla*, *snarla*, *varla*, *bráðla*, osv., forholde sig henholdsviis til *góluga*, *framliga*, *vandliga*, *harðliga*, *skarpliga*, *sárliga*, *snarliga*, *varliga*, *bráðliga* osv.; og jeg seer i *óðla* det Punkt, hvortil den umiddelbart følgende Consecutivsætning er knyttet. Den hele 'visuhelmingr' betyder da *Gefjon, glad ved sin Skat* (Skjaldene bruge Guldets Benævnelser for Eiendom i Almindelighed), *drog Danmarks Forøgelse bort fra Gylfi med stormende Iil, saa at stærk Damp udgik fra Trækdyrene*. Et andet Punkt, hvori jeg afviger fra andre, angaaer Ordet *raukn jumentum*. For saavidt man adskiller *au* og *ö*, skriver man *rökn* alle de Steder, jeg har efterseet. Saaledes: I Hund. 50 Lünung; Fms. VI 257¹¹ og Note, samt IX 505¹⁹; den nyeste Udgave af Hkr. 7₉ og 572₉; SnE. I 32₆. Men Háttatal 77 (SnE. I 694) udtaler Snorri det med Tvetyden *au*, i det han rimer

lypta kná lýðr opt

lauki of kjalar raukn,

¹⁾ De gamle islandske Haandskrifter vise i det Hele saa stor Ustædighed i Skrivemaaden, at de virkelig synes at have søgt Afvexling.

hvorpaa der i den prosaiske Text blandt Andet bemærkes, at andet og fjerde 'visuorð' ere heelrimede. Intet kan paa en mere afgjørende Maade vise Ordets Udtale paa Island i den første Halvdeel af det 13. Aarhundrede. Og da man intet har at stille derimod, maa denne Udtale gjelde som Lov for hele den ældre oldnordiske Periode. Ikke desmindre sætter Udgiven ogsaa paa dette Sted ö for au, med tilføiet Note, at Codex Regius og Codex Wormianus skrive diphthongisk. Et tredje Punkt vedrører det sammensatte viney i anden 'visuhelmingr', hvilket Compositum sikkert ikke betyder *den venlige Ø* (vinr *Ven*), men *den græsrige Ø*, *Øen med de herlige Græsgange*, af Femininet vin (Genetiv vinjar) = goth. vinja osv. Endelig troer jeg, at Haandskrifternes val- i den ottende Linie staaer i Stedet for vall-, i hvilken Henseende det kan bemærkes, at Codex Wormianus til (det enkelte) l føier en horizontal Streg, der maaskee ikke er uden Betydning. Den nye svenske Oversættelse opfatter val- som vall-.

Noget vanskeligere, end det nu gennemgaaede Exempel, ere de 'visuhelmingar', hvor den indskudte Sætning, om end samlet paa eet Sted, d. e. ikke gennembrudt af andre Sætninger, er en selvstændig Sætning, hvis Begyndelse ikke antydes ved noget Overgangsord. Som et meget klart Exemplar af denne Art skal jeg her opstille en 'visuhelmingr' af Völu-Steinn (SnE. I 250)

Heyr Míms vinar mína

— mer er fundr gefinn þundar —

við góma sker glymja

glaumbergs, Egill, strauma.

Den indskudte Sætning danner her et 'visuorð' for sig og er saaledes meget fremtrædende. Man har heller ikke taget feil af Sætningernes Grændser. I en anden Henseende er man derimod aabenbart faret lidt vild, nemlig ved at see et Stedsnavn i Genetiven glaumbergs og ved at sætte denne Genetiv i nøie Forbindelse med det (umiddelbart) følgende Mandnavn Egill. Men bortset fra, at et Stedsnavn Glaumberg, saa naturlig det end lyder, ellers ikke kjendes, saa vilde en Skjald ikke saa let falde paa at byde en Mand, han i samme Øieblik viser den høie Ære at besynges ham, en saa nonchalant Tiltale som '(du) Glömbergs-Egel!'. ('Egill á Glaumbergi' eller 'Egill frá Glaumbergi' eller 'Egill af Glaumbergi' vilde under almindelige Forhold være anstændigt, men ikke noget Udtryk for høi Agtelse). Hertil kommer nu, at Míms vinar straumar 'Odens Strømme' ikke er en fuldstændig Omskrivning for *Digt*, men kun ligesom en Abbreviation af en saadan. Der mangler egentlig et Ord som glaumbergs (af glaumr *høirostet Tale* og berg *Klippe*), der efter al Sandsynlighed betyder *pectoris*, ligesom t. Ex. hlátr-elliða, ordret 'Latterskibets'¹⁾. Gísla-saga Side 24 i

¹⁾ Man vil finde disse Omskrivninger besynderlige; men de ere ingenlunde enestaaende. Jeg skal imidlertid kun anføre eet Exempel. Ordet bergifótr i en 'visuhelmingr', der tilskrives Egill

Betr hugða ek þá brígðir
 — biðkat ek draums hins þriðja
 slíks — af svefni vöktum
 sárteina Vesteini

har Fortolkeren opdaget den indskudte Sætnings Endepunkt, i det han har gjettet slíks for síks, en Gjetning, der ubetinget maatte sættes over Membranens Læsemaade, selv om den længere Recension ikke havde slíks. Brigðir er af mig indsat i Følge Gisning i Stedet for brígði, da Gísli her tiltaler sin Broder Þorkell, og da Brugen af Appositioner i al Fald ikke er yndet i Skjaldepoesien. — Jeg skal nu gaae over til en 'vísuhelmíngr', hvis Fortolkninger og Oversættelser formeentlig have beriget den indskudte Sætning paa den omgivendes Bekostning. Paa Island digter i Slutningen af det 10. Aarhundrede en ung Skjald, der synes at nære en vis Forkjærlighed for den i Horizonten dæmrende Christendom, en 'níðvísa' om en ældre Mand, hvor det i Følge den danske Oversættelse (Oldnordiske Sagaer II 8—9) hedder

'Saa er Hedningens Vrede
 'Frygtelig mig for Øjet
 'som en stor og gammel
 'Gaardhunds, der knurrer mest mod
 'Kommende Gjæster; Viser
 'Udenfor Buret jeg synger' —

og til 'Buret' føies i en Note Forklaringen 'Fruerstuen'. Men búr, der i eddiske Digte betyder *Fruerstue*, havde en ganske anden Bemærkelse paa Island, hvor *Fruerstuen* kaldtes dyngja, saa at det ikke er sandsynligt, at Skjalden — i al Fald i en 'vísa' som den her foreliggende — vilde have brugt búr i denne Betydning, selv om han havde kjendt den. Desuden — den stereotype Skjaldedigtning indfletter ofte Ytringer som stæri ek brag, men uden at tilføie Stedet, hvor man digter. Hvad skulde da en saadan Underretning paa dette Sted? Dét hele Billede synes unøiagtigt opfattet. Búrhundr er ikke en *Gaardhund*, men et temmelig unyttigt Dyr, der lever i et Forraadskammer for Spisevarer og mætter sig med disses Affald. Stúra er heller ikke at *knurre*, men (om Mennesker at *sorge*, at *være bedrøvet*) her vistnok at *befinde sig i sløv* og ligesom *forknytt Døsighed*. Man seer det dorske Dyr

Skallagrímsson (see Sagaen om denne Mand — jf. SnE. II 180), og som allerede af Forfatteren til den ældste Afhandling om Talefigurerne synes opfattet som et obscønt Udtryk, betyder vistnok *Hoved* (bergi- [ligesom i bergibiti og bergisamligr] af Verbet bergja, *nyde* Mad eller Drikke, *vesci*; fótr *Fod*. Axlar fótr er Omskrivning for *Haand* Grettla C. 90; jf. SnE. I 542). Bergi-fótar þorr betyder da *Tunge*. I þorr seer jeg helst nyisl. og nynorsk þor, nysvensk þorr, dansk þór, *terebra*. Udtrykket blautr erumz bergifótar þorr stemmer godt overeens med hlust er þorrin og siger væsentlig det samme som tunga kleisist (Anecd. 3). En af de Svagheder, der undertiden følge med en høi Alder, er Talens Utydelighed.

staae og stirre med sine matte Øine udenfor sin Dør. Meningen er da *Jeg er omtrent saa bange for dig som for en stor gammel 'Buurhund', der staaer og gloer udenfor Døren paa sit 'Buur', især naar der komme Fremmede. Saaledes lyder min Sang* -

sem úlítill úti
alls¹⁾ mest við för gesta
(stæri ek brag) fyrir búri
búrhundr gamall stúri.

Som Exempel paa, at man omvendt berøver den indsluttede Sætning noget (f. Ex. Shl. I 113, Fms. XII 34, Hkr. Udg. af 1868 Side 138) troer jeg at kunne nævne følgende 'visuhelmingr' af Einarr skálaglamm

Ýtti Freyr af fjórum
fólklöndum sá branda
Ullr stoð af því allri
yrþjóð Heðins byrjar.

Dette opfattes nu som om Meningen var *Krigeren (Hakon Jarl) udbød hele Folket (d. e. alle vaabenføre Mænd) af fire 'Folklande'. Han saae, det var til Nytte. Men dels har det vistnok været Skjaldens fornemste Hensigt at fremhæve, hvor udstrakt Hakons Herredømme var, i det han, skjøndt nøiet med Jarlenavn, herskede over fire Folklande (man jævnføre t. Ex. de syv landrekar i den følgende 'visa', samt den 'visuhelmingr', der begynder med*

Hvar viti öld . . .

Hkr. ved Unger 163); dels er det i det mindste usikkert, om Verbet ýta i denne Bemærkelse kan forbindes med et Object, der betegner Personer (som yrþjóð). Endelig er *Han saae, det var til Nytte* en noget mat og tvetydig Roes. *Han saae, det var til Gavn for hele Folket* giver en fyldigere, værdigere og mere smigrende Mening. Jeg staaer i øvrigt, som det synes, ikke ene med denne Opfatning. Den danske Oversættelse (Oldnordiske Sagaer I 86) lyder nemlig saaledes

'Fyrsten af fire Lande
'Førte Mænd til Kampen,
'Derfor værned hin Tapre
'Vældig hele Folket'.

I Henhold til Ovenstaaende adskiller jeg Sætningerne saaledes

Ýtti Freyr af fjórum
fólklöndum — sá branda

¹⁾ I øvrigt fortjener Læsemaaden illa (for alls) Opmærksomhed. Foretrækkes den, bliver Meningen *Jeg . . . 'Buur', naar der komme Fremmede; hvilket er den største Skade, den kan gjøre.*

Ullr stoð af því allri
yrþjóð — Heðins byrjar.

I de Exempler, jeg nu gaaer over til at anføre, afbrydes den indskudte selvstændige Sætning paa eet Sted af den Sætning, man paa Grund af dens Indhold kunde kalde den principale. Den sidstnævnte Skjald, Einarr skálaglamm, qvæder SnE. I 240 saaledes (vistnok i et Digt om Hakon Jarl)

Hljóta mun ek (ne hlítik)
Hertýss (of þat Fræju)¹⁾
fyrir örþeysi at ausa
austr vinguðar flausta.

Forholdet imellem Sætningerne har man opfattet fuldkommen rigtig. Men det staaer klart for mig, at eet Ord, nemlig det sidste i den indskudte Sætning og, i Følge deraf, hele denne Sætning er bleven misforstaaet. Meningen af denne 'visuhelmingr' kan ikke være '*Jeg maa opøse Odens Viin*' (d. e. *fremsiges mit Digt*). *Det overlader jeg ikke til Frøje*¹⁾. Thi for det første er her ikke Tale om at skjenke Viin i egentlig Forstand. For det andet er Hakon Jarls Hal ikke Valhal — og hvorledes kunde der være Tale om, at Frøje skulde komme og skjenke for ham og hans Mænd, som for Aserne ved Fester i Valhal? Hakon, der var ikke blot en ivrig, men ogsaa en ydmyg, Dyrker af de gamle Guder, vilde sikkert have taget en slig gudsbespottelig Yttring meget ilde op. Til denne Mangel i Mening svarer der nu en Mangel i Form. -týs og *Fræju eller Freyju kunne umulig danne Heelriim indbyrdes. Den uppsalske Eddas frýjo er (for saavidt det har ý) her den eneste rigtige Skrivemaade; men dets ý er i de andre Haandskrifter — som saa ofte i gamle Haandskrifter overhovedet — gaaget over deels til œ og deels til ey, under Afskrivernes sædvanlige Sløvhed i alt, hvad der angaaer de konstigere Digte. Det Hele vil da sige saa meget som *Jeg kommer da* (nemlig *siden jeg opfordres* eller lignende) *til* — (men for ikke at ansees for uhøflig tilføier Skjalden strax) *dog, det er noget, jeg ikke lader komme an paa Opfordring*; eller med andre Ord *dog, det er noget, jeg gjerne gjør af egen Drift* — *at fremsige mit Qvad for Dig*. — Jeg skal nu tilføie et andet Exempel af lignende Art, men hvor de to Sætninger synes at maatte adskilles noget anderledes, end det pleier at skee. Grettla (Kh. 1853) Cap. 9 beklager Önundur trjefótr Tabet af sine Eiendomme i

¹⁾ Overgang fra ey til œ (som i et Freyja — *Fræja) er i al Fald langt mindre hyppig, end den modsatte fra œ til ey, som: leykinn *riium* (133), breyðr *fratres* (samme Membran); eyðri *praestantior* (SnE. I 4144); jf. endvidere AnO. 1858 Side 127 Note 6. Herhen horer ogsaa 'Meyðr' i den yngre Guðmundardrápa 3. Dette meýður (thi her staaer i Virkeligheden et Tostavelses-Ord) har aldeles intet at gjøre med det tyske magd. Men Udtrykket meýður . . . ok . . . móðir er af samme Art som f. Ex. megin ok megn ÓT. (ved P. A. Munch. Christiania 1853) Side 14 Linie 27. En saadan Gjentakelse er et naivt Middel til at forstærke det enkelte Ord. (Meyðr, meýður betyder ikke alene *matres*, men ogsaa *matris*, *matri*, *matrem*, *mater*.)

Norge — og maaskee tillige af dette sit Fædreland — i en 'vísa', hvis første 'helmingr' vistnok maa skrives og interpungeres

Rjettum gengr (enn ranga

rennr sæfarinn) æfi

(fákr) um fold ok ríki

fleinhvessanda þessum.

Hvis dette er rigtigt, bliver Tanken *Mit Liv omtumles paa det vilde Hav med Hensyn til Land og Magt, medens (min 'Søhest' d. e.) mit Fartoi (roligt) pløier Bølgen*. Partiklen enn beroer paa den nyeste Fortolkers Gisning; og denne bestyrkes ved Membranen 561 A, der virkelig har (eñ =) enn. Njála i Membranen 133 frembyder Cap. 77 Exempel paa en 'vísuhelmingr', der bestaaer af to Sætninger, en omgivende og en deri indsluttet, af hvilke den indsluttede ansees for sammenhængende, medens den i Virkeligheden er gennembrudt af tre Ord, der høre til den omgivende Sætning. Denne 'vísuhelmingr' maa man afdele saaledes, at den faaer to Parentheser, der tilsammen danne een Sætning

Öngr var sólar slöngver

sandheims á Íslandi

(hróðr er) af heiðnum lýðum

(hægr) Gunnari frægri.

Og seer man bort fra den parenthetiske Sætning — der er af lignende Art, som f. Ex. de ovenfor anførte stœri ek brag (Side 312₆), mærð test fram (Side 303₂₆) — bliver Indholdet *Ingen Hedning paa Island var navnkundigere end Gunnarr*. Af heiðnum lýðum svarer her til det sædvanlige: i fornum sið. En Christen kunde ikke sætte nogensomhelst Hedning ved Siden af Christendommens ypperste Mænd, i al Fald ikke ved Siden af Helgene. Og hertil kommer nu (til Overflod), at Forfatteren, Þormóðr Ólafsson, uden Tvivl ikke var en Lægmand, men en Geistlig.

Jeg skal for Øieblikket ikke fortsætte denne Undersøgelse igjennem mere labyrinthiske Sætninger og Sætningsforbindelser, men kun tilføie en enkelt Bemærkning. Lige som de gamle Skjalde sluttede sig til Konger og Jarler og andre Stormænd, saaledes vare de ogsaa — om jeg saa maa sige — meget 'aristokratiske i lærd Forstand'. Deres Qvad ere ikke for eenfoldige eller uforstandige Hørere eller Læsere; men de forlangte af deres Publicum, at det skulde være i Stand ikke alene til at bevare den konstige Form uforvansket, men ogsaa til at udfinde den mest abstruse Mening, som de ofte synes at gjøre sig Umage for at skjule ved at opstille den dristigste Orden af Ord og Sætninger, som om det var et af deres væsentlige Formaal at sætte Skarpsindigheden paa Prøve. Derfor maa man vedblive at betragte hver af deres dunkle 'vísuhelmingar' med taalmodig Opmærksomhed, indtil en naturlig Mening fremskinner af sig selv og ordner Udtrykkes Følge. Det lyder vel noget paradox — men man maa ofte ligesom trænge ind i Skjaldens Sjæl, førend

man lytter til hans Røst. Der findes vel neppe nogen Literaturgreen i Verden, hvor man saa hyppigt maa i det mindste ane Indholdet, for at dets Klædebon kan blive gennemsigligt. At imidlertid den saaledes vundne Gjennemsiglighed omvendt bidrager til Indholdets yderligere Opklaring, er en Selvfølge. — Een Ting maa Fortolkere af gamle Skjaldedigte fremfor alt advares imod, og det er: nogensinde at acqviescere ved en halv, eller ved en enten i sig selv eller dog for Skjaldenes Vedkommende unaturlig, Mening. Eet Feiltrin i denne Henseende vil lede til et andet, og begge i Forening til et tredje, og saa fremdeles. Man danner sig selv en falsk Grundvold at bygge paa og svækker mere og mere sin sunde Sands. Et 'non liquet' er langt bedre, end en urigtig Forklaring.
